

Perinatal Kayıp Sürecinde Babaların Deneyimleri: Sistemik Derleme
Fathers' Experiences in the Perinatal Loss Process: A Systematic Review

Hilal Evgin^{1*}, Nevin Hotun Şahin¹

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Makale Bilgisi	ÖZ
<i>Geliş Tarihi:</i> 22.11.2021	<p>Amaç: Kayıp yaşayan bireylerin çevresindeki kişiler ve sağlık çalışanları daha çok annenin yaşadığı fiziksel ve psikolojik duruma odaklanırken babaların yaşadığı deneyimler gözden kaçırılmaktadır. Bu sistemik derlemenin amacı yaşanan bu zor süreçte babaların yaşadıkları deneyimlerin neler olduğunun anlaşılmasıdır. Gereç ve Yöntem: Literatür taraması, son on yılda yapılan çalışmaları içeren 'PubMed, Science Direct, Google Scholar ve Cochrane' veri tabanları taranarak 2011-2021 yılları arasında konu ile ilgili çalışmalar 1-30 Nisan 2021 tarihlerinde incelendi. Son on yılda yapılan, tam metin elde edilen, İngilizce dilinde yayınlanan ve perinatal süreçte kayıp yaşayan babaların deneyimlerini içeren on altı çalışma dahil edildi. Bulgular: Çalışmalardan elde edilen bulgular PRISMA bildirim kriterleri esas alınarak analiz edildi. Bu çalışmaların dokuzu nicel, altısı nitel ve biri karışık araştırma tasarımına sahip olduğu bulundu. Konuyla ilgili çalışmaların birçoğunun Avustralya'da yapıldığı saptandı. Ülkemizdeki literatür incelendiğinde babaların deneyimlerine odaklanan çalışmaya rastlanmadı. Sonuç: Babaların yoğun bir şekilde yas duygusu deneyimlediği bulunmuştur. En çok desteği eşlerinden aldıklarını ancak yine de yetersiz destek gördükleri saptanmıştır. Profesyonel destek almak istedikleri, daha çok rasyonel başa çıkma mekanizmaları kullandıkları, erken gebelik döneminde babalık rolünün oluştuğu ve eşlerini destekleyici rolü üstlendikleri belirlenmiştir. Toplum genelinde ve sağlık çalışanları arasında bu süreç ile ilgili farkındalık oluşturarak babaların bu deneyimi daha kolaylıkla atlatmalarına yardımcı olunmalıdır.</p>
<i>Kabul Tarihi:</i> 26.05.2022	
	Anahtar Kelimeler: Babaların deneyimi, düşük, ölü doğum, perinatal kayıp, yas
Article Information	ABSTRACT
<i>Received:</i> 22.11.2021	<p>Aim: While the people around the individuals who have lost their lives and the health workers focus more on physical and psychological state of the mother, the experiences of fathers are overlooked. The purpose of this systematic review is to understand the experiences of fathers in this difficult process. Material and Method: Literature review, 'PubMed, Science Direct, Google Scholar and Cochrane' databases containing the studies done in the last ten years were searched and the studies on the subject between 2011-2021 were examined between 1-30 April 2021. Sixteen studies over the past ten years, which were available with full text, published in English, and which included the experiences of fathers who experienced loss during the perinatal period, were included. Results: Findings from studies were analyzed based on PRISMA reporting criteria. Nine of these studies were found to have quantitative, six qualitative, and one mixed research design. It was found that most of the studies on the subject were conducted in Australia. When the literature in our country was examined, no study focusing on the experiences of fathers was found. Conclusion: Fathers were found to experience intense grief. It was determined that they received the most support from their spouses, but still received insufficient support. It was determined that they wanted to receive professional support, they used more rational coping mechanisms, the role of paternity was formed in the early pregnancy period and they assumed the role of supporting their spouses. Fathers should be helped to overcome this experience more easily by raising awareness about this process among the society and among health professionals.</p>
<i>Accepted:</i> 26.05.2022	
	Keywords: Fathers' experience, miscarriage, stillbirth, perinatal loss, grief
doi: 10.46971/ausbid.1027039	Sistemik Derleme (Systematic Review)

Giriş

Perinatal dönemde yaşanan ölümler; gebeliğin 28. haftası üzerinde olan ve doğum sonrası ilk haftayı içine alan zamanda meydana gelen kayıpları kapsamaktadır (Pakiş & Koç, 2009). Fetal ölüm ise gebelik haftasından bağımsız olarak gebelik ürününün anneden tam olarak atılmadan önce meydana gelen ölüm şeklidir. Gebelik boyunca fetüsün kendiliğinden ölümü veya kaybı olarak tanımlanmaktadır (Pruitt ve ark., 2020; Körükçü & Kukulcu, 2010). Yaşatılabilirlik sınırı olan 20-24. hafta veya ağırlığı 400-500 gr. olan fetüs ölümleri de bu dönem içinde değerlendirilmektedir (Pakiş & Koç, 2009). Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi fetal ölümü solunum, kalp atımı, fetal kordda nabız ve istemli kas hareketlerinin olmadığı fetüs doğumu olarak tanımlamaktadır (Metz ve ark., 2020).

Gebelik boyunca bakımın kalitesinin artması ve teknolojik gelişmeler sayesinde maternal ve perinatal ölüm oranları olumlu yönde etkilenmiştir (Meaney ve ark., 2017). Türkiye’de 2018 TNSA verilerine göre ölü doğum sayısı önceki yıllara oranla azalmıştır. Her 100 gebelikte ölü doğum sayısının 1 olduğu bilinmektedir. Ayrıca kendiliğinden düşük oranı %13 ve yaşam boyu ortalama düşük sayısı 0,32 olarak hesaplanmıştır (TNSA, 2018). Neonatal ölüm hızı dünya çapında 1990 yılından 2013 yılına kadar %39 azalmıştır (Sungur & Çöl, 2016). Tüm gelişmelere rağmen dünya çapında tüm gebeliklerin %20-%30’u düşükle sonuçlanmaktadır (Aydın & Kabukcuoğlu, 2020). ABD’de 2017 yılında 23 000 fetal ölüm raporlanmıştır (Pruitt ve ark., 2020). Perinatal dönemde yaşanan kayıpların birçoğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmesine rağmen gelişmiş ülkelerde de önemli bir sağlık sorunu olarak yerini korumaktadır (Obst ve ark., 2020b). Günümüzde hala birçok aile ve ebeveyn perinatal kayıp yaşamakta ve olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır (Aydın & Kabukcuoğlu, 2020). Son yıllarda yapılan araştırmalarda gebelik ve neonatal dönemde yaşanan kaybın etkisinin daha iyi anlaşılmasına bağlı olarak bu sürecin etkileri üzerinde daha fazla araştırma yapılmasına sebep olmuştur (Obst ve ark., 2020b). Perinatal kayıp genellikle travmatik bir olay olarak tanımlanmaktadır. Yaşanılan travmaya verilen cevaplar oldukça kişiseldir. Ayrıca cinsiyet ve kültürden etkilenmektedir (Berry ve ark., 2020). Dünya genelinde her yıl 4 milyon ebeveyn kayıp sonrasında oluşan anksiyete, depresyon, post travmatik stres bozukluğu ve intihar riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal normlar ve kültürel yapı genellikle kayıp sonrasında kadınların daha fazla etkilendiği ve erkeklerin olumsuz durumları daha az yaşadığı savını öne sürmektedir. Kayıp sonrasında ise babaların yaşadıkları deneyimler genellikle arka planda kalmaktadır. Perinatal kayıp sonrasında babaların deneyimlerine odaklanan çalışmalarda; erkeklerin daha çok eşleri için güçlü, koruyucu ve destekleyici rolleri benimsedikleri ortaya konmuştur (Shandeigh ve ark., 2020; Bonette & Broom, 2012). Ayrıca erkeklerin kaçınma savunma mekanizmalarına yönelerek destek hizmetlere erişimlerinin daha zor olduğu bilinmektedir (Due ve ark., 2017).

Çalışmalarda gebelik sırasında yapılan USG incelemeleri, kontroller ve doğum öncesi hazırlık sınıfları sayesinde fetüsün kişiliği duygusu babalarda özdeşleşmeyi sağlayarak prenatal bağlanmayı sağladığı görüşü vardır (Bonnette & Broom, 2012; Hockey & Draper, 2005). Ayrıca babalık rolünün erkeklerin duygularındaki dönüşümde çok ciddi etkileri olduğu bulunmuştur. Aile ilişkileri çok iyi olmayan erkeklerin bile babalık duygusuna çok önem verdikleri ve sorumluluklarını oldukça ciddiye aldıkları düşünülmektedir (Jones ve ark., 2019). Perinatal kayıp süresinde sağlık çalışanları daha çok annenin ihtiyaçlarına yönelirken babaların duyguları çoğunlukla gözden kaçırılmaktadır (Jones ve ark., 2019).

Kayıp yaşayan erkeklerin yaşadıkları toplum tarafından belirlenen normlar ve kültüre bağlı olarak daha çok güçlü olma ve destekleyici rolü benimsedikleri düşünülmektedir. Bu durum kayıp sürecinin erkekler üzerindeki olumsuz etkilerini gözden

kaçırmaya ve gerekli desteğin sağlanamamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu derlemenin amacı perinatal dönemde kayıp yaşayan babaların yaşadıkları deneyimleri saptayarak bu konudaki eksikliğin ortaya konmasını sağlamaktır.

Gereç ve Yöntem

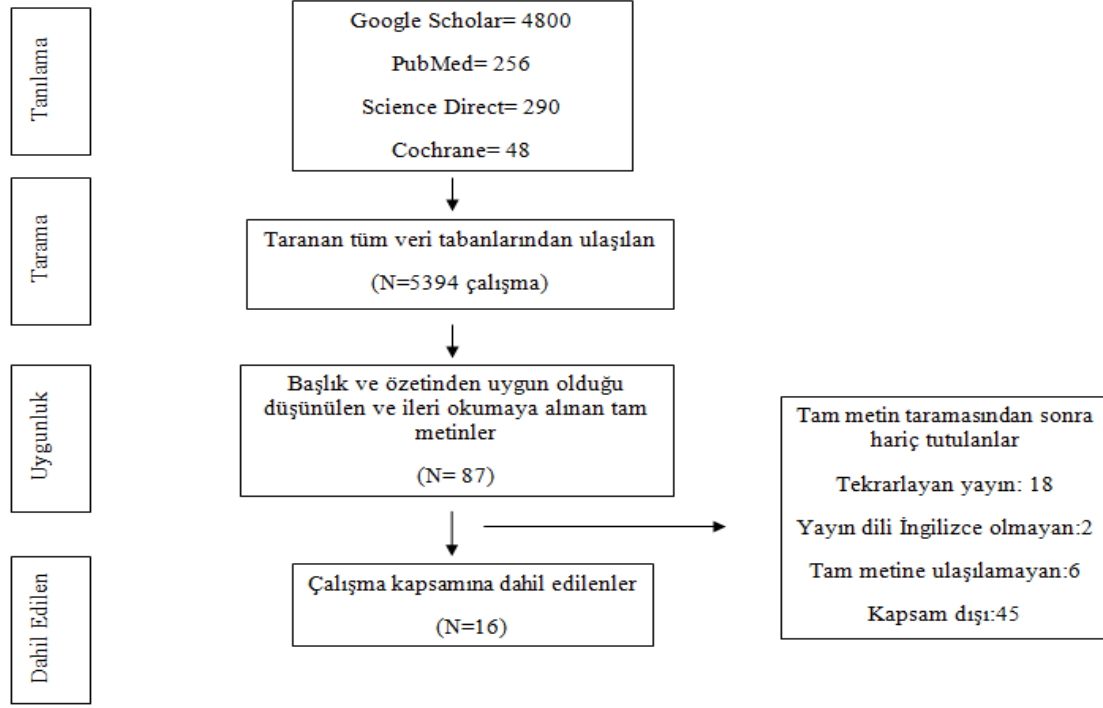
Bu çalışma prenatal, intranatal ve neonatal dönemde kayıp yaşayan babaların deneyimlerini konu alan araştırmaların sonuçlarını değerlendirmek amacıyla yapılmış bir sistematik derlemedir. Araştırma sorusu PICOS çerçevesinde oluşturuldu. Araştırma popülasyonu olarak kayıp yaşayan babalar, müdahale olarak düşük olayı, karşılaştırma grubu olarak daha önce kayıp yaşamayan babalar dahil edilmesi belirlendi. Sonuç olarak erkeklerin duygu ve deneyimlerini sunan çalışmalar araştırmaya dahil edildi. Araştırmaya hem nicel hem de nitel araştırma desenleri alındı.

Literatür taramada temel alınan araştırma sorusu;

1. Erkeklerin kayıp sürecinde yaşadıkları deneyimler nelerdir?

Literatür Tarama

Literatür taraması, son on yılda yapılan çalışmaları içeren ‘PubMed, Science Direct, Google Scholar ve Cochrane’ veri tabanları taranarak yapıldı. “Men”, “Fathers”, “Grief”, “Stillbirth”, “Miscarriage” ve “Neonatal loss” anahtar kelimelerinin kombinasyonları kullanılarak, 2011-2021 yılları arasında konu ile ilgili çalışmalar 1-30 Nisan 2021 tarihlerinde gerçekleştirildi. Bu zaman aralığında araştırma konusuyla ilgili tüm çalışmalara ulaşmak hedeflendi. Elektronik tarama yöntemiyle yapılan tüm çalışmaların başlık ve özetleri araştırmacılar tarafından bağımsız olarak incelendi. Başlığı ve özeti yeterince açık olmayan araştırmaların, derlemenin dahil edilme kriterlerine uygunluğu değerlendirilmesi için tam metinlerine erişim sağlandı. Yapılan incelemeye dahil edilmeme nedenleri şekil üzerinde gösterildi (Şekil 1). Sistematik derlemeye dahil edilen 5394 (Google Scholar: 4800; PubMed: 256; Science Direct: 290; Cochrane: 48) çalışmadan 87 çalışma amaç benzerliği sebebiyle ileri okuma yapmak amacıyla kayıt edildi. Daha sonra dahil etme ve dışlama kriterleri doğrultusunda 16 çalışma tam metin olarak kaynak alındı. Seçilen makalelerin hepsi babaların deneyimlerini içeren çalışmalardır. Çalışma Sistematik İncelemeler ve Meta Analizler için Tercih Edilen Raporlama Ögeleri (PRISMA) beyanına uygun olarak rapor edildi (Karaçam, 2013). Elde edilen verilerde gözlemsel çalışmaların hazırlanmasında STROBE (Karaçam ve ark., 2014), niteliksel çalışmaların hazırlanmasında ise COREQ (Tong ve ark., 2007) kontrol listeleri temel alınarak araştırmaya dahil edildi.

Şekil 1. PRISMA Akış Şeması

Dahil Etme Kriterleri

Bu sistematik derlemeye dahil etme kriterleri olarak; son on yılda yapılan, tam metin elde edilen, İngilizce dilinde yayınlanan ve perinatal süreçte kayıp yaşayan babaların deneyimlerini içeren çalışmalar olmasıdır.

Dahil Edilmeme Kriterleri

Çalışmada dahil edilmeme kriteri olarak; derlemeler, kitap bölümleri ve yayınlanmamış tez çalışmaları, örnekleminde sadece fetal anomali veya elektif kürtaj deneyimi yaşayan erkekleri alan çalışmalar dahil edilmedi. Ayrıca çalışma örneklemine hem kadın hem erkek denekleri alan ve erkeklerin sonuçlarını ayrıca belirtmeyen derlemeler araştırma kapsamına alınmadı.

Verilerin İstatistiksel Değerlendirmesi

Verileri detaylı incelemek ve analiz etmek amacıyla araştırmacılar tarafından güncel literatür kullanılarak oluşturulan standart bir veri analiz formu geliştirilmiştir. Veri analiz formunda; çalışmanın yazarları, çalışma yılı ve amacı, çalışma tasarımı, örneklem büyüklüğü, kullanılan ölçekler, çalışmanın temel bulguları yer almıştır.

Bulgular

Çalışmaların Özellikleri

Bu sistematik derleme çalışması kapsamında 2011-2021 yılları arasında dahil etme kriterlerine uyan 16 çalışma incelemeye alınmıştır. Bu çalışmaların dokuzu nicel, altısı nitel ve biri karma desen araştırma tasarımına sahiptir. Çalışmaların örneklemi incelendiğinde dokuzunda sadece erkekler dahil edilirken, yedisinde hem erkek hem de kadınlar çalışmaya alınmıştır. Çalışmaların tümünde toplam 1 214 erkek örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmaların çoğu Avustralya'da olmak

üzere tümü gelişmiş ülkelerde (İsveç, İsviçre, Danimarka, ABD, Finlandiya) yapıldığı saptanmıştır. Yapılan nitel çalışmalarda derinlemesine görüşme ve fenomenolojik yöntemler kullanıldığı belirlenmiştir. Nicel çalışmalarda sıklıkla Perinatal Yas Ölçeği'nin (PGS) kullanıldığı saptanmıştır. Tablo 1'de çalışmaların yazar/yazarlar, yayın yılları, nerede yapıldığı, başlığı, araştırma tasarımı, örneklem sayısı, kullanılan ölçekler ve ana bulgular özet olarak sunulmuştur.

Çalışmadan Elde Edilen Bulgular

Çalışma kapsamına alınan araştırmaların bulguları emosyonel tepkiler, sosyal destek, profesyonel destek, babalık rolleri ve bağlanma, başa çıkma yöntemleri ve roller alt başlıkları olacak şekilde gruplanmıştır.

Emosyonel Tepkiler

Yapılan çalışmalarda genellikle kayıp yaşayan erkeklerin daha sonraki süreçte yaşadığı yas, pişmanlık, suçluluk gibi emosyonel tepkiler üzerinde durulmuştur. Prenatal, intranatal veya neonatal dönemde bebek ölümü yaşayan erkeklerin birçoğu ilk olarak yas süreci deneyimlemektedir. Erkek örneklemini üzerinde yapılan çalışmalarda genel olarak yas puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır (Obst ve ark., 2021; Riggs ve ark., 2018). Yasın değerlendirilmesi amacıyla araştırmalarda sıklıkla PGS ölçeği kullanılmaktadır (Obst ve ark., 2021; Riggs ve ark., 2018; Volgsten ve ark., 2018; Wilson ve ark., 2015). Obst ve ark. (2021) yaptıkları çalışmada, PGS ölçeğinde en yüksek puan aktif yas (42.8) ve en az puan umutsuzluk (27.2) alt boyutlarında olduğu bulunmuştur. Yasın şiddeti ile ilgili olarak daha önce kayıp yaşayan, daha düşük sosyal destek gören ve gebelik sırasında bebekleriyle daha fazla zaman geçiren erkeklerin daha yüksek yas puanlarına sahip olduğu saptanmıştır. Yas Kalıpları Envanteri Ölçeği'nde sezgisel yasin diğer boyutlara göre anlamlı derecede yüksek [$t(223) = 4.611, p < 0.001$] olduğu bulunmuştur (Obst ve ark., 2021). Riggs ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada PGS ölçek ortalama puanı 2.83 (SD = 0.79) olarak hesaplanmıştır. Bu puan kayıp yaşayan erkeklerin orta-yüksek seviyede yas duygusuna sahip olduğu anlamına gelmektedir. Aynı çalışmada erkeklerin depresyon puanlarının da yüksek olduğu bulunmuştur.

Kadın ve erkekleri birlikte ele alan çalışmalarda ise kadınların erkeklerden daha yoğun yas yaşadıkları ve ölçek puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Obst & Due, 2019; Volgsten ve ark., 2018; Wilson ve ark., 2015). Christiansen ve ark. (2014) post travmatik stres bozukluğu (PTSB) semptomlarının kadınlarda erkeklerden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada erkeklerin %31'inde PTSD tespit edilmiştir. Volgsten ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada kadınların olumsuz mental sağlık, yas ve depresyon semptomlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerin aktif yas, umutsuzluk ve başa çıkmada zorlanma durumları zamanla azalırken kadınlarda umutsuzluk durumunun değişmeden devam ettiği bulunmuştur. Ayrıca daha önce yaşayan çocuk varlığı depresyon semptomlarını olumlu etkilerken, tekrarlayan düşük deneyimi ve infertilite tedavisinin olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

Yas süreciyle birlikte erkeklerin birçoğunda anlık duygusal tepki olarak; üzünlük, harap olma ve şok yaşadıkları belirlenmiştir (Miller ve ark., 2019). Avelin ve ark. (2013) yaptığı çalışmada ise erkeklerin yastan sonra sinirlilik, huzursuzluk ve sessizlik duygularını yaşadıkları bulunmuştur. Aynı çalışmada kayıp yastandıktan sonra erkeklerin birçoğunda odaklanma sorunu ve boşluk hissi oluştuğu saptanmıştır. Obst ve ark. (2020a) yaptıkları çalışmada kendilerini meşgul etmek için iş yerine dönen erkeklerin birçoğu duygusal olarak tükenmiş hissettikleri ve görevleriyle başa çıkmada zorlandıkları saptanmıştır.

Miller ve ark. (2019) yaptığı çalışmada erkeklerin yeniden çocuk sahibi olamama korkusu taşıdıkları ve bunun da olumsuz benlik hissi oluşturduğu bulunmuştur. Başka bir çalışmada babaların tamamı kayıp sonrasında oluşan gebelik boyunca endişe ve korku yaşadıkları, eşlerinin ise bu duyguları daha yoğun yaşadıklarını ifade ettikleri saptanmıştır (Avelin ve ark., 2013). Campbell-Jackson ve ark. (2014) yaptığı çalışmada çiftlerin çoğu, gebelik boyunca en kötü sonucu bekledikleri ve belirsizlik duygusunu yoğun bir şekilde yaşadıkları bulunmuştur. Başka bir çalışmada erkeklerin kayıptan sonra babalık sorumluluklarını yerine getiremediği için suçluluk duygusu ve kendilerinden şüphe duydukları saptanmıştır. Daha iyisini yapabileceklerine dair pişmanlık duygusu yaşadıkları belirlenmiştir (Wagner ve ark., 2018). Jansson ve ark. (2017) yaptığı çalışmada ise kadınların erkeklerden daha fazla suçluluk ve izolasyon duyguları yaşadığı bulunmuştur.

Sosyal Destek

Kayıp gibi yıkıcı bir olayı yaşayan ailelerin desteklenmesi oldukça önemlidir. Yapılan araştırmaların bazılarında erkekler genel olarak kederlerinin kabul edilmediğini ve etrafındakileri desteklerken kendi yaslarına zaman ayıramadıklarını ifade ettikleri bulunmuştur (Obst ve ark., 2021; Miller ve ark., 2019; Obst & Due, 2019; Wagner ve ark., 2018). Özellikle duygu ve kederini ifade etmenin eşlerine daha fazla yük getireceği konusunda endişelendiklerinden yaşadıkları yas sürecinde yalnız ve izole kaldıkları saptanmıştır (Miller ve ark., 2019) Wagner ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada erkeklerin arkadaş, aile ve sağlık personelleri tarafından ihmal edildiklerini düşündükleri bulunmuştur. Christiansen ve ark. (2014) yaptıkları çalışmada ise bu durumun aksine erkeklerin desteği en çok arkadaş ve sağlık çalışanlarından aldıkları belirlenmiştir. Obst ve ark. (2021) yaptığı çalışmada erkeklerin en çok eşleri tarafından desteklendiği, en az ise sağlık çalışanları ve toplum tarafından desteklendiği saptanmıştır. Campbell-Jackson ve ark. (2014) yaptığı çalışmada eşler arasında farklı yas tutma şekilleri sebebiyle iletişim sorunlarının olduğu bulunmuştur. Bu durumun aksine Avelin ve ark. (2013) yaptığı çalışmada ise babaların %82'sinin eşleriyle farklı şekilde yas tuttuklarının farkında olduklarını ve kayıptan sonra eşleriyle daha fazla yakınlaştıklarını ifade ettikleri saptanmıştır.

Wagner ve ark. (2018) çalışmasında ise kendileri gibi kayıp yaşayan aile ve arkadaşlarının onları daha iyi anladığı saptanmıştır. Obst & Due (2019) yaptıkları çalışmada destek olarak en çok eşlerine güvendiklerini belirten erkeklerin, aile ve arkadaşlarının olumlu destekçiler olmadığını düşündükleri belirlenmiştir. Obst ve ark. (2021) yaptıkları çalışmada ise arkadaşlarından daha az destek gören erkeklerin keder puanının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmada işyerine kayıplarını bildirmeyen erkeklerin, bildirenlere göre arkadaş desteği göremediklerinden dolayı daha yüksek düzeyde kederleri olduğu saptanmıştır. Aho ve ark. (2011) yaptığı çalışmada ise kayıp yaşayan babalarda akran desteğinin sağlık çalışanları desteğinden daha etkili olduğu bulunmuştur.

Profesyonel Destek

Kayıp deneyiminden sonra yaşanan süreçte bazen sosyal destek yeterli olmamaktadır. Bu durumda profesyonel destek almak için sağlık kuruluşlarına başvuru yapılmaktadır. Profesyonel destek programının etkinliğinin değerlendirildiği bir çalışmada, destek alan erkeklerde yas şiddetinin azaldığı ve kayıpla daha iyi başa çıktıkları saptanmıştır. Aynı çalışmada erkeklerin destek almak için en çok hemşirelerden yardım istedikleri belirlenmiştir (Aho ve ark., 2011). Obst & Due (2019) yaptıkları çalışmada da uygulanan destek programı müdahale grubunun daha az sinir ve suçluluk duyguları yaşadıkları saptanmıştır. Christiansen ve ark. (2014) yaptıkları çalışmada erkeklerin resmi kurumlardan destek almaktan dolayı

memnun kaldıkları ifade edilmiştir. Bu bulguların aksine Profesyonel Psikolojik Yardım Aramaya Yönelik Tutumlar Ölçeği-Kısa Formunun kullanıldığı bir çalışmada ortalama puan 2,39 (SD= 0,80) olarak hesaplanmıştır ve erkeklerin profesyonel desteğin yardımcı olacağı konusunda emin olmadıkları bulunmuştur. Riggs ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada ise erkeklerin çoğunda yas tutmanın ve psikolojik desteğe erken başlamanın gerekli olduğu görüşü hakim olduğu saptanmıştır.

Miller ve ark. (2019) ve Aho ve ark. (2011) yaptıkları çalışmalarda ise erkeklerin kendilerine yönelik profesyonel destek programına ihtiyaç duyduklarını ancak destek hizmetlerinin daha çok kadınlara yönelik olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Obs & Due (2019) yaptığı çalışmada resmi kurumların kadınlara daha çok hitap etmesinden dolayı erkeklerin sıklıkla informal kurumlara başvurduğu saptanmıştır. Riggs ve ark. (2018) çalışmasında erkeklerin %58,3'ünün hamilelik kaybı ile ilgili yardım almak için resmi hizmetlere erişebildikleri bildirilmiştir. Erişilen resmi hizmetlerin örnekleri arasında hastane ve gebelik kaybı resmi destek kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık kurumları olduğu saptanmıştır. Obst ve ark. (2020) yaptığı çalışmada 76 erkeğin işyerindeki danışmanlık hizmetlerinden faydalandığı saptanmıştır.

Yapılan bir çalışmada babaların %86'sı sağlık çalışanlarına minnet duyduklarını, profesyonel ve şefkatli yaklaşımlarını çok beğendikleri ifade edilmiştir. Aynı çalışmada bazı erkekler sağlık çalışanlarının soğuk ve kayıtsız davranmasından dolayı üzüntü, incinme ve öfke hissettikleri bulunmuştur (Cacciatore ve ark., 2013). Riggs ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada Yardım Aramaya Yönelik Başkalarının Damgalama Algısı Ölçeği kullanılmış ve ortalama puanı 1.90 (SD = 0,96) olarak bulunmuştur. Bu durumda erkeklerin yardım ararken damgalanmaya maruz kalacaklarını düşünmedikleri sonucuna varılmıştır.

Başa Çıkma Yöntemleri

Miller ve ark. (2019) yaptığı çalışmada kayıp yaşayan erkeklerin sık başvurdukları başa çıkma mekanizmaları; kaybı biyolojik bir olay olarak rasyonelleştirmek, kendilerini sürekli meşgul, dikkati dağınmak tutmak ve geleceğe odaklanma olduğu saptanmıştır. Obst & Due (2019) yaptıkları çalışmada ise erken dönemde işe başlayarak kendilerini meşgul etmeye çalışan erkeklerin keder ve üzüntüden verimli çalışmadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Campbell-Jackson ve ark. (2014) yılında yaptıkları çalışmada kayıp sonrasında oluşan gebelikte anksiyete ile başa çıkmak için babaların en çok işe gitme yöntemiyle dikkat dağıtmayı ve kendi kendine olumlu konuşma yöntemini kullandıkları bulunmuştur.

Kayıp yaşayan çiftlerin alındığı bir çalışmada erkeklerin kadınlardan daha az duygu odaklı başa çıkma yöntemleri kullandıkları saptanmıştır (Christiansen ve ark., 2014). Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla daha az manevi inanç ve uygulama yaptıkları, dua ettikleri ve ibadethanelere gittikleri başka bir çalışmada ortaya konmuştur (Eklund ve ark., 2020).

Roller

Kayıp yaşayan erkeklerin en çok eşlerini destekleyici rolü üstlendikleri birden fazla çalışmada belirlenmiştir (Obst ve ark., 2021; Obst ve ark., 2020; Obst & Due, 2019; Miller ve ark., 2019; Wagner ve ark., 2018). Erkeklerin üstlendikleri bu rol sebebiyle etrafındakiler tarafından daha az desteklendikleri (Wagner ve ark., 2018) ve kendi yaşlarını görmezden geldikleri saptanmıştır (Miller ve ark., 2019). Ayrıca Obst ve ark. (2020) yaptıkları çalışmada erkeklerin bu rolü daha aktif kullanabilmeleri için iş yerlerinden esnek çalışma saati istedikleri bulunmuştur.

Kayıp deneyimi yaşayan erkeklerin üstlendikleri bir başka rol ise güçlü değildir (Miller ve ark., 2019; Wagner ve ark., 2018; Campbell-Jackson ve ark., 2014). Miller ve ark. (2019) yaptıkları çalışmada erkeklerin kendilerini güçlü ve sabırlı olmak zorunda hissettikleri saptanmıştır. Wagner ve ark. (2018) yaptığı çalışmada erkeklerin bu süreçte eşlerine odaklandıkları ve güçlü durmaları gerektiğine inandıkları bulunmuştur. Campbell-Jackson ve ark. (2014) yaptığı çalışmada kadınların sadece yaşayan çocuklarını koruma rolünü alırken, erkeklerin hem eşlerini hem de yaşayan çocuklarını koruyucu ve güçlü olma rolünü üstlendikleri bulunmuştur.

Babalık Kimliği ve Bağlanma

Yapılan bir çalışmada prenatal bağlanma ile gebelik süresi arasında doğru orantı olduğu belirlenmiştir [$t(223) = 38.9, p < 0.001$]. Erkeklerde prenatal bağlanma arttıkça hissedilen yasın arttığı bulunmuştur (Obst ve ark., 2021). Riggs ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada bu bulguları destekleyerek gebelik yaşı ile yas arasında orta derecede pozitif bir korelasyon bulunmuştur ($r = 0.494, p = 0.003$). İleri gebelik haftalarında yaşanan kaybın erkeklerin daha fazla bağlanma yaşamasına bağlı daha şiddetli etkilendikleri saptanmıştır. Obst & Due (2019) yaptıkları çalışmada bu bulguların aksine erkeklerin deneyimledikleri yasın şiddeti ile gestasyonel yaş arasında ilişkili bulunamamıştır. Christiansen ve ark. (2014) yaptıkları çalışmada ise kadınların gestasyonel yaş ile PTSD semptomları arasında anlamlı bir ilişki saptanamazken erkeklerde bağlanma arttıkça semptom şiddetinin de arttığı bulunmuştur. Campbell-Jackson ve ark. (2014) yaptığı çalışmada kayıp sonrasında yeniden oluşan gebelikte erkeklerin bağlanma sorunu yaşadığı ve suçluluk duygusu hissettikleri bulunmuştur. Wilson ve ark. (2015) çalışmasında babaların ölen bebeklerini görmek ve dokunmak istediklerini, onlarla bağ kurdukları tespit edilmiştir. Ölü bebeğini gören ve dokunan babaların daha yüksek yoğunlukta yas şiddeti yaşadığı ve daha kötü mental sağlık durumları olduğu bulunmuştur.

Babalık kimliği birçok toplumda çocukluktan itibaren kazanılmakta ve herkesin bir gün baba olacağı normlarıyla yetiştirildiği bilinmektedir (Wagner ve ark., 2018). Kadınlar gebe kaldıktan sonra fetüsü içlerinde taşıdıkları için daha fazla bağlandıkları, erkeklerin ise bu duyguyu yaşamadıkları için erken dönemde bağlanmanın oluşmadığı düşünülmektedir. Ancak teknolojik gelişmeler sayesinde USG görüntüleri, kalp atımını duyma gibi faktörlerin erkeklerde bağlanmayı prenatal dönemde başlattığı ve bunun da babalık duygusunu oluşturduğu çalışmada gösterilmiştir (Bonnette & Broom, 2012). Yaşanılan kaybın babalık rolünün anlamı ve beklentileri etkilediği görülmüştür. Ayrıca aynı çalışmada, erkeklerin bebeklerini kişileştirmesi, onu yaşayan bir insan olarak görmeye başlaması, daha fazla anlam ve değer yüklemesi kayıp sonrasında yaşanan üzüntü ve yasın şiddetini doğrudan etkilediği bulunmuştur (Wagner ve ark., 2018). Benzer şekilde Bonnette & Broom (2012) yaptıkları çalışmada bebeğin kişileştirilmesi ve babalık rolünün artmasıyla birlikte kayıp yaşandığında duyulan üzüntü ve yasın arttığı bulunmuştur. Babalık duygularının gebelikte, kayıpta ve kayıp sonrasında devam ettiği saptanmıştır. Kayıptan sonra anma töreni düzenlemek, ölen çocuğuyla konuşmak ve düşünmek gibi eylemler kayıp sonrasında da babalık duygusunun devam ettiğinin göstergesi olarak belirlenmiştir. Yapılan bir çalışmada babalık duygusunun erkeklerin kişilik gelişimlerini etkilediği ve olumlu benlik duygusu oluşturduğu bulunmuştur (Aho ve ark., 2011).

Tablo 1. Çalışma Özelliklerine İlişkin Bulgular

Yazar/ Yıl	Ülke	Başlık	Araştırma Tipi	Örneklem	Ölçekler	Bulgular
Obst ve ark. (2021)	Avustralya	Factors contributing to men's grief following pregnancy loss and neonatal death: further development of an emerging model in an Australian sample	Nitel	228 Erkek	<ul style="list-style-type: none">• Doğum Öncesi Baba Bağlanma Ölçeği (PAAS)• Perinatal Yas Ölçeği (PGS-33)• Yas Kalıpları Envanteri (GPI-10)• Kriz Destek Ölçeği (CSS)• Eril Normlar Envanterine Uygunluk (CMNI)• Erkek Rol Normları Envanteri-Kısa Form (MRNI-SF)	Kayıp yaşayan babaların genel olarak yas puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Perinatal Yas Ölçeği'nde en yüksek puan aktif yas (42.8) ve en az puan umutsuzluk (27.2) alt boyutlarında olduğu belirlenmiştir. Yas Kalıpları Envanteri Ölçeği'nde sezgisel yasın diğer boyutlara göre anlamlı derecede yüksek [$t(223) = 4.611, p < 0.001$] olduğu bulunmuştur. Prenatal bağlanma ile gebelik süresi arasında doğru orantı olduğu belirlenmiştir [$t(223) = 38.9, p < 0.001$]. Prenatal bağlanma arttıkça hissedilen yasın arttığı bulunmuştur. Babaların en çok eşleri tarafından, en az sağlık çalışanları ve toplum tarafından desteklediği saptanmıştır. Kayıp yaşayan babaların en çok eşlerini destekleyici rolü üstlendikleri görülmüştür.
Obst ve ark. (2020a)	Avustralya	Australian men's experiences of leave provisions and workplace support following pregnancy loss or neonatal death	Nitel-Nitel	220 Erkek		Araştırmaya katılan erkeklerin çoğu (%23'ü) 2 hafta içerisinde iş yerlerine döndükleri belirlenmiştir. 76 erkeğin işyerinden danışmanlık hizmetlerinden faydalandığı saptanmıştır. İş yerine dönen erkeklerin birçoğu duygusal olarak tükenmiş hissettikleri ve görevleriyle başa çıkmada zorlandıkları bulunmuştur. Eşlerini destekleyici rolü üstlendikleri ve onlarla daha çok vakit geçirebilmek için esnek çalışma saati istedikleri bulunmuştur.
Eklund ve ark. (2020)	Danimarka	Parents' religious/spiritual beliefs, practices, changes and needs after pregnancy or neonatal loss—A Danish cross-sectional study	Nitel	456 Kadın 203 Erkek		Erkeklerin kadınlardan daha az manevi inanç ve uygulama yaptıkları bulunmuştur. Kayıp yaşayan erkeklerin daha az dua ettikleri ve ibadethanelere gittikleri saptanmıştır.

Miller ve ark. (2019)	Avustralya	'There was just no-one there to acknowledge that it happened to me as well': A qualitative study of male partner's experience of miscarriage	Nitel	10 Erkek		<p>Çalışmada erkeklerin süreç boyunca eşlerini destekleme, güçlü ve sabırlı olma gibi anahtar rolleri olduğu ve kendi yaslarını görmezden geldikleri saptanmıştır. Duygularını ve kederini ifade etmenin eşlerine daha fazla yük getireceği konusunda endişelendiklerinden dolayı yaşadıkları yas sürecinde yalnız ve izole kaldıkları bulunmuştur. Sık başvuru başa çıkma mekanizmaları ise; kaybı biyolojik bir olay olarak rasyonelleştirmek, kendilerini sürekli meşgul ve dikkati dağıtmak tutmak ve geleceğe odaklanma olduğu saptanmıştır. Katılımcılarda kayıp yaşamının tekrar çocuk sahibi olamama endişesi taşıdığı ve olumsuz benlik hissi oluşturduğu bulunmuştur. Babaların çoğu kayıptan sonra ciddi bir şekilde yas duygusu hissettiğini ve birçoğu anlık duygusal tepkilerini üzgün, harap olmuş veya şok olmuş olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Sağlık çalışanları tarafından yaşadıkları yas sürecinin görülmediği ve kendilerine bilgi verilmediğinden dolayı muzdarip olduklarını ifade ettikleri bulunmuştur. Destek hizmetlerinin daha çok kadınlara yönelik olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Katılımcıların kendilerine yönelik destek programına ihtiyaç duyduklarını belirlenmiştir.</p>
Obst & Due (2019)	Avustralya	Australian men's experiences of support following pregnancy loss: A qualitative study	Nitel	8 Erkek		<p>Babaların deneyimledikleri yasin şiddeti gestasyonel yaşla ilişkili olmadığı saptanmıştır. Katılımcılar yaşadıkları yas sürecinin etrafındaki kişiler tarafından tanınmadığı ve bu yüzden duygularını bastırdıkları bulunmuştur. Yas süreci boyunca daha çok informal kurumlara başvuru yapıldığı belirlenmiştir. Erkekler resmi destek kurumlarına ihtiyaç olduğunu ancak daha çok kadınlara yönelik olduğunu düşünmektedirler. Destek olarak en çok eşlerine güvendiklerini belirten babaların, aile ve arkadaşlarının olumlu destekçiler olmadığını düşündükleri saptanmıştır. Eşlerini destekleyici rolünü benimsedikleri bulunmuştur. Katılımcılardan birçoğunun işe erken döndüğünü ancak keder ve üzüntüden verimli çalışmadıklarını ifade etmiştir.</p>
Volgsten ve ark. (2018)	İsviçre	Longitudinal study of emotional experiences, grief and depressive symptoms in women and men after miscarriage	Nitel	103 Kadın 78 Erkek	<ul style="list-style-type: none"> • Revize Edilmiş Düşüğün Etkisi Ölçeği (RIMS) • Perinatal Yas Ölçeği (PGS) • Montgomery Åsberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği (MADRS-S) 	<p>Kayıp deneyimleyen kadın ve erkekler düşüğü yıkıcı bir olay olarak tanımladığı saptanmıştır. Kadınların olumsuz mental sağlık, yas ve depresyon semptomlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerin aktif yas, umutsuzluk ve başa çıkmada zorlanma durumları zamanla azalırken kadınlarda umutsuzluk durumunun değişmeden devam ettiği saptanmıştır. Daha önce yaşayan çocuk varlığı depresyon semptomlarını olumlu etkilerken, tekrarlayan düşük deneyimi ve infertilite tedavisi olumsuz etkilediği belirlenmiştir.</p>

Riggs ve ark. (2018)	Avustralya	Australian Heterosexual Men's Experiences of Pregnancy Loss: The Relationships Between Grief, Psychological Distress, Stigma, Help-Seeking, and Support	Nicel	48 Erkek	<ul style="list-style-type: none"> • Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (ATSPPH-SF), • Yardım Aramaya Yönelik Başkalarının Damgalama Algısı Ölçeği (PSOSH) • Perinatal Yas Ölçeği (PGS) • Depresyon Anksiyete ve Stres Ölçeği -21 (DASS-21) 	<p>Araştırma kapsamına alınan erkeklerin Perinatal Yas Ölçeği ortalama puanı 2.83 (SD = 0.79), Yardım Aramaya Yönelik Başkalarının Damgalama Algısı Ölçeği ortalama puanı 1.90 (SD = 0.96), Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği -Kısa Forma ortalama puanı 2.39 (SD = 0.80), Depresyon Anksiyete ve Stres Ölçeği-21'e göre depresyon için ortalama puan 3.30 (SD = 0.87) ve anksiyete için ortalama puan 2.35 (SS = 0.57) olarak hesaplanmıştır. Planlı gebelik olup olmadığı ve yas tutma arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki belirlenmemiştir. Ancak, gebelik yaşı ile yas tutma arasında orta derecede pozitif bir korelasyon bulunmuştur. ($r=0.494$, $p=0.003$) Babaların %58.3'ü gebelik kaybı ile ilgili yardım almak için resmi hizmetlere eriştikleri bildirilmiştir. Katılımcıların çoğu yas tutmanın ve desteğe erken başlamanın önemli olduğunu düşündükleri saptanmıştır.</p>
Wagner ve ark. (2018)	ABD	Fathers' Experiences of Miscarriage	Lived of Nitel	11 Erkek		<p>Düşük deneyimi erkeklerin babalık rolünün anlamını ve beklentilerini etkilediği saptanmıştır. Erkeklerin babalık sorumluluklarını yerine getiremediği için suçluluk duygusu ve kendilerinden şüphe duyduklarını bulunmuştur. Daha iyisini yapabileceklerine dair pişmanlık duygusu yaşadıkları saptanmıştır. Genel olarak erkekler kayıp yaşayan aile ve arkadaşların kendilerini daha iyi anladığını ifade ettikleri saptanmıştır. Ayrıca kayıp yaşayan erkeklerin arkadaş, aile ve sağlık personelleri tarafından yeterince desteklenmediklerini ve ihmal edildiklerini düşündükleri bulunmuştur. Erkeklerin eşlerini destekleyici ve güçlü olma rollerini benimsedikleri için kendilerinin daha az desteklendiği söyledikleri saptanmıştır.</p>
Jansson ve ark. (2017)	İsveç	Validation of the Revised Impact of Miscarriage Scale for Swedish conditions and comparison between Swedish and American couples' experiences after miscarriage	Nicel	140 Erkek 140 Kadın	<ul style="list-style-type: none"> • Revize Edilmiş Düşüğün Etkisi Ölçeği (RIMS) • Montgomery Åsberg Depresyon Değerlendirme Ölçeği (MADRS-S) • Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği (CES-D) 	<p>Revize Edilmiş Düşüğün Etkisi Ölçeğinin tüm alt boyutlarının puanları erkeklerde kadınlardan daha düşük bulunmuştur. Bebeğin kaybı alt boyutunun İsveçli çiftlerde daha düşük puan aldıkları saptanmıştır. Bu farklılık dil ve kültürel farklılıklarla açıklanmıştır. Kadınlar erkeklere oranla düşüğü daha yıkıcı bir olay olarak tanımlamaktadırlar. Kadınların daha fazla suçluluk ve izolasyon duyguları yaşadığı bulunmuştur.</p>

Wilson ve ark. (2015)	Avustralya	Holding a stillborn baby: the view from a specialist perinatal bereavement service	Nicel	26 Kadın 11 Erkek	<ul style="list-style-type: none"> • Karar Pişmanlık Ölçeği (DRS) • Perinatal Yas Ölçeği (PGS) • Mental Sağlık Envanteri (MHI) 	Babaların çoğu ölen bebeklerini görmek ve dokunmak istedikleri ifade etmiştir. Ölü bebeğini gören ve dokunan babaların daha yüksek yoğunlukta yas şiddeti yaşadığı ve daha kötü mental sağlık durumları olduğu bulunmuştur.
Christiansen ve ark. (2014)	Danimarka	Parents bereaved by infant death: sex differences and moderation in PTSD, attachment, coping and social support	Nicel	361 Kadın 273 Erkek	<ul style="list-style-type: none"> • Harvard Travma Anketi (HTQ part IV) • Revize Edilmiş Yetişkin Bağlanma Ölçeği (RAAS) • Başa Çıkma Stilleri Ölçeği • Kriz Destek Ölçeğinin Revize Edilen Hali 	Harvard Travma anketinde kadınların PTSSB ve alt başlıkları erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tüm erkekleri %31'inde PTSSB olduğu bulunmuştur. Erkeklerin genel olarak PTSSB semptomlarının düşük çıkmasının sebebi bağlanma, başa çıkma tarzı, güçlü olma ve destekleyici rollerinden kaynaklandığı saptanmıştır. Kadınların gestasyonel yaş ile PTSSB semptomları arasında anlamlı bir ilişki saptanamazken erkeklerde bağlanma arttıkça semptom şiddetinin de arttığı bulunmuştur. Kayıp yaşayan çiftlerde erkeklerin kadınlardan daha az duygu odaklı başa çıkma yöntemleri kullandıkları saptanmıştır. Erkeklerin desteği en çok arkadaş ve hastane çalışanlarından aldıkları belirlenmiştir. Resmi kurumlardan sosyal destek almaktan dolayı memnun olduklarını ifade etmişlerdir.
Campbell-Jackson ve ark. (2014)	İsviçre	"A renewed sense of purpose": Mothers' and fathers' experience of having a child following a recent stillbirth	Nitel	7 Kadın 7 Erkek		Babaların tamamı kayıp sonrasında oluşan gebelik boyunca endişe ve korku yaşadıklarını, eşlerinin ise bu duyguları daha yoğun yaşadıklarını ifade ettikleri saptanmıştır. Çiftlerin çoğu, gebelik boyunca en kötü sonucu bekledikleri ve belirsizlik duygusunu yoğun bir şekilde yaşadıkları saptanmıştır. Prenatal dönemde bağlanma sorunu yaşadıkları ve suçluluk duygusu hissetmelerine yol açtığı bulunmuştur. Erkeklerin yaşayan çocuklarını ve eşlerini koruyucu ve güçlü olma rolünü üstlendikleri bulunmuştur. Eşler arasında farklı yas tutma şekilleri sebebiyle iletişim sorunlarının oluştuğu bulunmuştur. Gebelik anksiyetesiyle başa çıkmak için babaların en çok işe gitme yöntemiyle dikkat dağıtmayı ve kendi kendine olumlu konuşma yöntemini kullandıkları saptanmıştır.
Avelin ve ark. (2013)	İsveç	Parental grief and relationships after the loss of a stillborn baby	Nicel	33 Kadın 22 Erkek		Erkeklerin kayıptan sonra en çok yas (%54) daha sonra sinirlilik, huzursuzluk ve sessizlik duygularını yaşadıkları bulunmuştur. Kayıp yaşadıktan sonra erkeklerin birçoğunda odaklanma sorunu ve boşluk hissi oluştuğu saptanmıştır. Babaların hepsi kayıptan sonra eşleriyle daha fazla yakınlaştıklarını ifade etmiştir.
Cacciatore ve ark. (2013)	İsviçre	Fatherhood and suffering: A qualitative exploration of Swedish men's experiences of care after the death of a baby	Nitel	113 Erkek		Babaların %86'sı sağlık çalışanlarına minnet duyduklarını, profesyonel ve şefkatli yaklaşımlarını çok beğendiklerini ifade etmiştir. Bazı erkekler sağlık çalışanlarının soğuk ve kayıtsız davranmasından dolayı üzüntü, incinme ve öfke hissettikleri bulunmuştur.

Bonnette & Broom (2012)	Avustralya	On grief, fathering and the male role in men's accounts of stillbirth	Nitel	12 Erkek		Bebeğin kişileştirilmesi ve babalık rolünün artmasıyla duyulan üzüntü ve yasın arttığı bulunmuştur. Babalık duygularının gebelikte, kayıpta ve kayıp sonrasında devam ettiği saptanmıştır. Kayıptan sonra anma töreni düzenlemek, ölen çocuğuyla konuşmak ve düşünmek gibi eylemler kayıp sonrasında da babalık duygusunun devam ettiğinin göstergesi olarak belirlenmiştir.
Aho ve ark. (2011)	Finlandiya	Evaluating a Bereavement Follow-Up Intervention for Grieving Fathers and Their Experiences of Support After the Death of a Child—A Pilot Study	Nitel	62 Erkek müdahale 41 Erkek kontrol	• Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi (HGRC)	Araştırmacılar tarafından oluşturulan destek programı uygulanmıştır. Müdahale grubunun daha az sinir ve suçluluk duygularının olduğu saptanmıştır. Kayıp yaşayan babalarda akran desteğinin sağlık çalışanları desteğinden daha etkili olduğu bulunmuştur. Destek programına katılan erkeklerin yas şiddetinin azaldığı ve kayıpla daha iyi başa çıktıkları saptanmıştır. Ayrıca kişilik gelişimlerini etkilediği ve olumlu benlik duygusu oluşturduğu bulunmuştur. Destek almak için en çok hemşirelerden yardım istedikleri belirlenmiştir.

Tartışma

Bu sistematik derleme çalışmasında perinatal dönemde kayıp yaşayan babaların deneyimlerini belirlemek amacıyla araştırmalar incelenmiştir. Çalışma kapsamında perinatal dönemde kayıp yaşayan babaların deneyimlerini ayrı olarak sunan 16 çalışma incelenmiştir. Çalışmaya hem nitel hem de nicel tipinde araştırmalar dahil edilmiştir. Derleme kapsamına alınan çalışmaların örneklem sayıları incelendiğinde en küçük örneklem sayısının sekiz kişi (Obst & Due, 2019) ve en büyük örneklem sayısının ise 659 kişiden (Eklund ve ark., 2020) oluştuğu saptanmıştır. Derlemeye alınan çalışmaların sekizi hem kadın hem erkekleri örnekleme dahil ederken sekizi de sadece erkek örnekleme üzerinde çalışmıştır. Sadece erkek örnekleme alınarak yapılan çalışmaların sayıca azlığının sebebi bu alanda yeteri kadar çalışılmadığını ve sağlık çalışanlarının kayıp süreci deneyimleyen erkeklerin duygularını gözden kaçırdıklarını düşündürmektedir.

Fetüs veya bebeğin kaybı aileler için oldukça travmatik bir süreç olabilmektedir. Hem fiziksel hem de psikolojik olarak etkilenen bireylerin birçoğu kayıp sonrası ilk önce yas süreci yaşamaktadırlar. Beklenmedik ve ani bir şekilde meydana gelen kayıp sonrası bireylerin bu süreç için hazırlık yapma şansları yoktur (Kersting & Wagner, 2012). Yaşanan kayıp süreci sonunda erkeklerin birçoğu yas süreci deneyimledikleri bulunmuştur (Obst ve ark., 2021; Riggs ve ark., 2018). Derleme kapsamına alınan nicel çalışmalar incelendiğinde yasin şiddetiyle ilgili uygulanan ölçek puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır (Obst ve ark., 2021; Riggs ve ark., 2018; Volgsten ve ark., 2018; Wilson ve ark., 2015). Kadın ve erkek örneklemini bir arada alan araştırmalarda kadınların yas ve depresyon semptomları erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Obst & Due, 2019; Volgsten ve ark., 2018; Wilson ve ark., 2015). Bunun sebebi olarak da erkeklerin kullandıkları başa çıkma mekanizmalarının farklı olması ve üstlendikleri destekleyici rol sebebiyle duygularını açıkça ifade etmemeleri olduğu düşünülmüştür (Volgsten ve ark., 2018; Jansson ve ark., 2017; Christiansen ve ark., 2014). Duygularını ifade ederek eşlerinin daha çok üzülmesini istemeyen erkeklerin birçoğu yas süreci boyunca duygularını izole ettikleri ve güçlü durarak yaşadıkları duyguları yansıtmadıkları belirlenmiştir.

Yas süreciyle birlikte bazı karmaşık duyguların da sıklıkla açığa çıktığı düşünülmektedir. Çalışmada bu süreçle birlikte erkeklerde en çok üzünlük, harap olma, şok olma, sinirlilik, odaklanma sorunu ve boşluk hissi olduğu görülmüştür (Obst ve ark., 2020a; Miller ve ark., 2019; Avelin ve ark., 2013). Sonraki süreçte pişmanlık, suçluluk ve tekrar çocuk sahibi olamama korkusunun ortaya çıktığı ve erkeklerin daha fazla izole kaldıkları saptanmıştır (Miller ve ark., 2019; Wagner ve ark., 2018; Jansson ve ark., 2017; Avelin ve ark., 2013). Yaşadıkları toplumda ve sağlık çalışanları tarafından erkeklerin yas sürecinin ihmal edildiği ve görmezden gelindiği birçok çalışmada gösterilmiştir. (Obst ve ark., 2021; Miller ve ark., 2019; Obst & Due, 2019; Wagner ve ark., 2018). Erkekler bu süreçte en çok eşlerinin desteğine güvendiklerini belirtirken (Obst & Due, 2019) ayrıca arkadaşlarının (Obst ve ark., 2021; Aho ve ark., 2011) desteğinin de onlar için oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Benzer deneyimi yaşayan aile ve arkadaşlarının ise onları çok iyi anladıklarını ifade ettikleri (Wagner ve ark., 2018) saptanmıştır.

Erkeklerin kayıp süresince en çok eşlerini destekleyici rolünü benimsedikleri belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda erkeklerin eşlerini desteklerken kendi duygularını bastırdıkları saptanmıştır (Obst ve ark., 2021; Obst ve ark., 2020a; Obst & Due, 2019; Miller ve ark., 2019; Wagner ve ark., 2018;). Ayrıca hem eşleri hem de varsa yaşayan çocukları için güçlü ve sabırlı olma rolünü üstlendikleri bulunmuştur (Miller ve ark., 2019; Wagner ve ark., 2018; Campbell-Jackson ve ark., 2014). Bu rolleri benimsemelerinin sebebi olarak yaşadıkları toplumun ve kültürün etkili olmasından kaynaklandığı

düşünülmektedir. Birçok toplumda erkeklerin güçlü olması gerektiği inancı hakimdir. Bu yaklaşım sonucunda erkeklerin yaşadığı süreç hem aile hem de sağlık çalışanları tarafından gözden kaçmasıyla sonuçlanmaktadır.

Yaşadıkları yas sürecinde yalnız kalan erkeklerin bazıları profesyonel desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Derleme kapsamına alınan çalışmalarda erkeklerin birçoğu profesyonel desteğe olumlu baktıkları belirlenmiştir (Obst & Due, 2019; Miller ve ark., 2019; Riggs ve ark., 2018; Christiansen ve ark., 2014; Aho ve ark., 2011). Ancak oluşturulan profesyonel destek gruplarının daha çok kadınlara hitap ettiğini ve erkeklerin bu destekten yeterince yararlanamadıkları saptanmıştır (Miller ve ark., 2019; Obs & Due, 2019; Aho ve ark., 2011). Riggs ve ark. (2018) yaptığı çalışmada ise erkeklerin profesyonel destek almaktan dolayı damgalanmaya maruz kalmaktan korkmadıkları bulunmuştur. Bu durum profesyonel destek gruplarının erkekleri de temel alarak faaliyet göstermesinin önemini açığa çıkarmaktadır. Gerekli desteği alan erkeklerin bu süreci daha kolay atlatabileceği ve hemşirelerin bu süreçte aktif rol alabileceği çıkarımı yapılmaktadır.

Deneyimlenen bu yaşam krizine her erkek farklı tepki vermektedir. Bunun sonucunda da bazı başa çıkma mekanizmalarını daha sık kullandıkları literatürde bulunmuştur. Erkeklerin sıklıkla kaybı rasyonelleştirmek, kendilerini sürekli iş yaşamı ile meşgul ederek dikkati dağınık tutmak ve geleceğe odaklanma başa çıkma mekanizmaları kullanıldığı saptanmıştır (Miller ve ark., 2019; Obst & Due, 2019; Campbell-Jackson ve ark., 2014). İş yaşamların ise dikkatlerini toplamadıkları ve verilen görevleri yerine getirmede güçlük çektikleri belirlenmiştir (Obst & Due, 2019; Campbell-Jackson ve ark., 2014). Ayrıca önceki literatürde kadınların fetüsü bedenlerinde hissetmeleriyle prenatal bağlanma yaşadıkları, erkeklerin ise doğuma kadar bebekleriyle bir bağlantı kuramadıkları düşünülmekteydi. Ancak teknolojik gelişmeler ile USG incelemeleri, kalp atımının duyulması, antenatal bakım sınıfları sayesinde erkeklerin de bebeklerini doğum öncesi kişileştirdikleri ve bağlanma yaşadıkları belirlenmiştir. Yapılan çalışmaların bazılarında prenatal bağlanma arttıkça gebelik kaybı sonrasında yaşanan olumsuz semptomların arttığı bulunmuştur (Obst ve ark., 2021; Riggs ve ark., 2018; Wilson ve ark., 2015; Christiansen ve ark., 2014).

Sonuç ve Öneriler

Perinatal dönemde yaşanan kayıplar aileleri derinlemesine etkileyebilen travmatik bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç ile yaşanan deneyim ve duyguların kişiselliği ve cinsiyetlerdeki farklı yansımaları durumu daha da zorlaştırmaktadır. Literatür incelendiğinde yapılan araştırmaların birçoğu daha çok kaybın kadınlara olan etkisini incelemektedir. Bu durum babaların deneyimlerinin ihmal edilmesine yol açmakta ve gerekli destek uygulamalarına erişime engel olmaktadır. Çalışmada babaların yaşadıkları deneyimler derlenmiş olup kayıp süreciyle birlikte sıklıkla karşılaşılan emosyonel tepkilerin neler olduğu, babalık kimliği ve bağlanmanın sürece etkisi, çok kullanılan başa çıkma mekanizmaları, benimsenen roller, sosyal ve profesyonel desteğe yaklaşım konusunda çıkarımlar yapılmıştır. Tüm bu deneyimler sonucunda babaların süreç boyunca ihmal edildiği, duygu ve deneyimlerinin gözden kaçırıldığı belirlenmiştir. Yaşamın her anında birey ve ailesini desteklemeyi ve ihtiyaçlarını karşılamayı misyon edinen hemşirelerin bu sürece daha aktif katılımı sağlanarak erkeklerin deneyimlerini içeren daha fazla çalışma yapmak ve uygun stratejilerin gelişmesine öncü olmak önerilebilir.

Etik Kurul Beyanı

Erişime açık olan veri tabanları ve arama motorları kullanılarak örnekleme dahil olan araştırma makaleleri alındığı için etik kurul izni alınmadı. Çalışma, Helsinki Deklarasyonu'nda yer alan tüm ilkelere uygun olarak yapıldı. Tüm çalışma boyunca araştırma ve yayın etiğine uygun davranıldı.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Bohren, M. A., Tunçalp, Ö., & Miller, S. (2020). Transforming intrapartum care: Respectful maternity care. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, 67, 113-126. <https://doi.org/10.1016/j.bpobgyn.2020.02.005>
- Aho, A. L., Tarkka, M. T., Astedt-Kurki, P., Sorvari, L., & Kaunonen, M. (2011). Evaluating a bereavement follow-up intervention for grieving fathers and their experiences of support after the death of a child--a pilot study. *Death Studies*, 35(10), 879–904. <https://doi.org/10.1080/07481187.2011.553318>
- Avelin, P., Rådestad, I., Säflund, K., Wredling, R., & Erlandsson, K. (2013). Parental grief and relationships after the loss of a stillborn baby. *Midwifery*, 29(6), 668–673. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2012.06.007>
- Aydın, R., & Kabukcuoğlu, K. (2020). Fathers' experiences of perinatal loss: A sample meta-synthesis study. *Journal of Family Issues*, 1-28. <https://doi.org/10.1177/0192513X20966002>
- Berry, S. N., Marko, T., & Oneal, G. (2020). Qualitative interpretive metasynthesis of parents' experiences of perinatal loss. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 50, 20–29. <https://doi.org/10.1016/j.jogn.2020.10.004>
- Bonnette, S., & Broom, A. (2012). On grief, fathering and the male role in men's accounts of stillbirth. *Journal of Sociology*, 48, 248–265. <https://doi.org/10.1177/1440783311413485>
- Cacciatore, J., Erlandsson, K., & Rådestad, I. (2013). Fatherhood and suffering: A qualitative exploration of Swedish men's experiences of care after the death of a baby. *International Journal of Nursing Studies*, 50(5), 664–670. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2012.10.014>
- Campbell-Jackson, L., Bezance, J., & Horsch, A. (2014). "A renewed sense of purpose": Mothers' and fathers' experience of having a child following a recent stillbirth. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 14(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12884-014-0423-x>
- Christiansen D. M., Olf, M., Elklit, A. (2014). Parents bereaved by infant death: Sex differences and moderation in PTSD, attachment, coping and social support. *General Hospital Psychiatry*, 36(6), 655–661. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsych.2014.07.012>
- Due, C., Chiarolli, S., & Riggs, D. W. (2017). The impact of pregnancy loss on men's health and wellbeing: A systematic review, *BMC Pregnancy Childbirth*, 17(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12884-017-1560-9>
- Eklund, M. V., Prinds, C., Mørk, S., Damm, M., Möller, S., & Hvidtjørn, D. (2020). Parents' religious/spiritual beliefs, practices, changes and needs after pregnancy or neonatal loss-A Danish cross-sectional study. *Death Studies*, 46(6),1529-1539. <https://doi.org/10.1080/07481187.2020.1821260>
- Hockey, J., & Draper, J. (2005). Beyond the womb and the tomb: identity, (dis) embodiment and the life course. *Body & Society*, 11, 41–57. <https://doi.org/10.1177/1357034x05052461>
- Jansson, C., Volgsten, H., Huffman, C., Skoog Svanberg, A., Swanson, K. M., & Stavreus-Evers, A. (2017). Validation of the revised impact of miscarriage scale for Swedish conditions and comparison between Swedish and American couples' experiences after miscarriage. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 22(6), 412–417. <https://doi.org/10.1080/13625187.2017.1409346>
- Jones, K., Robb, M., Murphy, S., & Davies, A. (2019). New understandings of fathers' experiences of grief and loss following stillbirth and neonatal death: A scoping review. *Midwifery*, 79, 102531. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2019.102531>

- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Karaçam, Z., Elm, E. V., Altman, D. G., Egger, M., Pocock, S. J., Gøtzsche, P. C., & Vandenbroucke, J. P. (2014). STROBE bildiri: Epidemiyolojide gözlemsel araştırma raporu yazımının güçlendirilmesi için bir rehber. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(1), 64-72.
- Kersting, A., & Wagner, B. (2012). Complicated grief after perinatal loss. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 14(2), 187-94. <https://doi.org/10.31887/DCNS.2012.14.2/akersting>
- Körükçü, Ö., & Kukulcu, K. (2010). Perinatal kayıp ve ebeveynlere yansıması. *Dicle Tıp Dergisi*, 37(4), 429-433.
- Meaney, S., Corcoran, P., Spillane, N., & O'Donoghue, K. (2017). Experience of miscarriage: An interpretative phenomenological analysis. *BMJ Open*, (7), e011382. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-011382>
- Metz, T. D., Berry, R. S., Fretts, R. C., Reddy, U. M., & Turrentine, M. A. (2020). Obstetric care consensus management of stillbirth. *Obstetrics & Gynecology*, 135(3), 110-132. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2020.01.017>
- Miller, E. J., Temple-Smith, M. J., & Bilardi, J. E. (2019). "There was just no-one there to acknowledge that it happened to me as well": A qualitative study of male partner's experience of miscarriage. *Plos One*, 14(5), e0217395. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0217395>
- Obst, K. L., & Due, C. (2019). Australian men's experiences of support following pregnancy loss: A qualitative study. *Midwifery*, 70, 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2018.11.013>
- Obst, K. L., Due, C., Oxland, M., & Middleton, P. (2020a). Australian men's experiences of leave provisions and workplace support following pregnancy loss or neonatal death. *Community, Work & Family*, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2018.11.013>
- Obst, K. L., Due, C., Oxlad, M., & Middleton, P. (2020b). Men's grief following pregnancy loss and neonatal loss: A systematic review and emerging theoretical model. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 20(1), 11. <https://doi.org/10.1186/s12884-019-2677-9>
- Obst, K. L., Oxlad, M., Due, C., & Middleton, P. (2021). Factors contributing to men's grief following pregnancy loss and neonatal death: further development of an emerging model in an Australian sample. *BMC Pregnancy Childbirth*, 21, 29. <https://doi.org/10.1186/s12884-020-03514-6>
- Pakiş, I., & Koç, S. (2009). Perinatal ve neonatal dönem bebek ölümleri. *Klinik Gelişim*, 60-63.
- Pruitt, S. M., Hoyert, D. L., Anderson, K. N., Martin, J., Waddell, L., Duke, C., Honein, M. A., & Reefhuis, J. (2020). Racial and ethnic disparities in fetal deaths-United States, 2015-2017. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 69(37), 1277-1282. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa041031>
- Riggs, D. W., Due, C., & Tape, N. (2018). Australian heterosexual men's experiences of pregnancy loss: The relationships between grief, psychological distress, stigma, help-seeking, and support. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 0(0), 1-15. <https://doi.org/10.1177/0030222818819339>
- Sungur, İ., & Çöl, M. (2016). Mortalite ile ilgili önemli ölçütlerin dünyadaki ve Türkiye'deki durumu. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 69(1), 1-6. https://10.1501/Tıpfak_000000907

- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated Criteria For Reporting Qualitative Research (COREQ): A 32- Item check list for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-57. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
- Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması. (2019, Kasım). *TNSA 2018 ana raporu*. TNSA, [https://www.TNSA2018_ana_Rapor.pdf\(sck.gov.tr\)](https://www.TNSA2018_ana_Rapor.pdf(sck.gov.tr))
- Volgsten, H., Jansson, C., Svanberg, A. S., Darj, E., & Stavreus-Evers, A. (2018). Longitudinal study of emotional experiences, grief and depressive symptoms in women and men after miscarriage. *Midwifery*, 64, 23–28. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2018.05.003>
- Wagner, N. J., Vaughn, C. T., & Tuazon, V. E. (2018). Fathers' lived experiences of miscarriage. *The Family Journal*, 26(2), 193–199. <https://doi.org/10.1177/1066480718770154>
- Wilson, P. A., Boyle, F. M., & Ware, R. S. (2015). Holding a stillborn baby: The view from a specialist perinatal bereavement service. *Australian and New Zealand Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 55(4), 337–343. <https://doi.org/10.1111/ajo.12327>